# За державну незалежність Галичини

## Чому українська Галичина не може прийти під Польщу

Видання Президії Української Національної Ради

Відень 1921

Зладив Д-р. Михайло Лозинський.

# Зміст.

# Передмова.

Отся публікація має за ціль дати короткий виклад Галицької справи з того становища, яке заступає правительство Західно-Української Народньої Республики перед Найвищою Радою Мирової Конференції і Союзом Народів.

**Перша** часть дає огляд подій від хвилі, коли підчас розпаду Австро-Угорщини українські землі, які належати до неї, утворили Західно-Українську Народню Республику, — і представляє міжнародньо-правне положення Галичини, утворене рішеннями Мирової Конференції.

**Друга** часть містить огляд історичного конфлікту між Польщею й Галичиною від найдавнійши хчасів до нинішнього дня — конфлікту, який має своє жерело в тім, що Польща хоче розширитися на схід коштом української землі й українського народу. Всі стадії сього конфлікту пророчисто говорять, що віддання Галичини — в якій небудь формі — під Польщу, означало би засудження українського народу на безпощадне винищування Польщею.

В кінці **третя** часть ставить в цїли полагодження Галицької справи домагання, яке заступає правительство Західно-Української Народньої Республики перед Найвищою Радою і Союзом Народів, а саме домагання усунення польської окупації з Галичини й утворення незалежної Галицької Републики.

В „**Додатку**" поміщений проєкт „**Основ державного устрою Галицької Републики**", вироблений правительством Західно-Української Народньої Републики і предложений Найвищій Раді і Союзови Народів.

Ся публікація призначена передовсім для інформації міжнародього політичного світа про Галицьку справу і в сїй цїли вона видається французькою мовою.

З огляду на се, що така інформація буде також корисна для українською громадянства, пускаємо в світ отсе українське видання.

Відень, червень 1921.

# I.

# Що сталося зі Східною Галичиною після розпаду Австро-Угорщини на Національні держави.

## 1. Східна Галичина здійснює право самовизначення.

Що се є Східна Галичина?

Є се старинний український край, який до половини XIV. століття був **самостійною державою**; потім упав жертвою польського завойовання і аж до першого поділу Польщі (1772) стогнав у польськім ярмі; потім анектувала його Австрія, яка, примиривши з собою Поляків, оставила його далі під польським пануванням.

Сей край обнимає: 55,300 км² простору і числить 5,450.000 населення, а саме: 4,055.000 (74,4%) Українців, 670.000 (12,3%) Жидів, 659.000 (12,1%) Поляків і 65.000 (1,2%) Німців.

Під австро-польським пануванням оставала Східна Галичина аж до хвилі, коли держави антанти віднісши побіду у світовій війні, рішили, що австро-угорська монархія має перестати істнувати, щоби народи, які вона угнетала, могли зреалізувати своє право самовизначення й почати нове, свобідне життя як незалежні національні держави.

Се рішення зрозумів український нарід Австро-Угорщини так, що воно також йому приносить визволення і незалежність.

Як инші народи Австро-Угорщини так і український нарід утворив свою Національну Раду, яка мала перевести **діло визволення**.

Українська Національна Рада утворилася 19. жовтня 1919 у Львові (в старинній столиці Східної Галичини, оснований українським королем Данилом).

В її склад увійшли: українські посли австрійського парляменту, галицького й буковинського сойму і делеґати усіх українських політичних партій.

Посли австрійського парляменту та галицького й буковинського сойму були вибрані на основі загального виборчого права, отже безперечно представляли волю народа.

Делеґати українських політичних партій так само представляли волю громадянства, зорґанізованого в політичні партії.

В дальшім розвитку подій Українська Національна Рада доповнилася послами, вибраними українським населенням повітів і міст.

Таким чином Українська Національна Рада є безперечно леґальною репрезентацією всего українського народу на українських землях бувшої Австро-Угорщини.

Як репрезентація українського народу, Українська Національна Рада в декларації з 19. жовтня 1918 проголосила, що український нарід, реалізуючи право самовизначення, творить з українських земель Австро-Угорщини, себто зі Східної Галичини, української части Буковини й української части Угорщини, незалежну Українську Державу.

Декларація проголосила рівноправність національних меншостей, передусім Поляків і Жидів, і звернулася до них зі зазивом, щоби вони вислали до Української Національної Ради своїх представників для спільної праці над орґанізацією проголошеної держави для добра всіх її громадян.

Дня 1. падолиста 1918 Українська Національна Рада обняла у Львові і в цілім краю державну власть і почала орґанізацію української держави.

У Східній Галичині Українська Національна Рада **вповні перевела** державну орґанізацію, цивільну і мілітарну, усунувши зі Львова останного австрійського намісника.

Поза сферою власти Української Національної Ради остали тільки невеликі части української території, а саме: українська часть Буковини, яку заняла Румунія, і українська часть Угорщини, яку на основі Сан-жерменського мирового договору (арт. 53) приділено до Чехословаччини.

Орґанізація новоутвореної Галицької Держави представлялася так:

**Назва держави: Західно-Українська Народна Република.**

Ся назва говорила: 1. що ся держава обнимає західні, досі до Австро-Угорщини приналежні части України, яка, з виїмком сих частей, належала до російської держави і після її роспаду наслідком

революції 1917 у творила Українську Народню Республіку; 2. що ся держава є република; 3. що її устрій опирається на основах демократизму.

**Законодатна власть держави: Українська Національна Рада, як її парлямент.**

**Права голови держави виконував Виділ Української Національної Ради,** зложений з 10 — ти осіб, вибраних Українською Національною Радою.

Як **виконуючу власть** утворила Українська Національна Рада кабінет на основі парляментарної відповідальности, під назвою: **Державний Секретаріят.**

Наслідком польського наїзду на Західно-Українську Народню Републику осідок державної власти перенесено зі Львова до **Станиславова.**

На засіданню 3. січня 1919 в Станиславові Українська Національна Рада рішила одноголосно заявитися за зединенням **Західно-Української Народньої Републики з Українською Народньою Республікою в одну державу,** яка, обнимала би всі українські землі.

До часу переведення зединення Західно-Українська Народна Република задержала самостійність як у внутрішних справах, так і в справах закордонної політики, на скільки ходить о збереження території і її незалежности.

Отсей Галицький Український Уряд виконував державну владу на території Західно-Української Народної Републики до половини липня 1919, коли її армія, наслідком польської інвазії і рішення Найвищої Ради Мирової Конференції в Парижі з 25. червня 1919 була приневолена перейти на схід за Збруч, на територію Української Народньої Республіки, і оставити Східну Галичину під польською окупацією.

Так замість узнання зреалізованого права самовизначення Східна Галичина попала тимчасово під окупацію Польщі.

## 2. Польський наїзд на Східну Галичину.

Так Східна Галичина впала жертвою польського наїзду. Та сама Польща, яка волею союзних держав тільки що відзискала свободу і незалежність, розпочала своє істновання як вільна і незалежна держава тим, що пішла війною на Східну Галичину, щоб огнем і мечем

перешкодити українському народови сього краю перевести право самовизначення, відібрати йому свободу і незалежність і зробити його знов, як в половині XIV. століття, коли польська інвазія поклала була кінець **незалежній галицькій державі**, — невільником Польщі.

Польська війна проти Західно-Української Народної Республики почалась **польським повстанням у Львові** проти української державної влади. Польська орґанізація у Львові замість послухати зазиву Української Національної Ради і разом з українським народом стати до спільної праці для добра краю, підняла повстання, сподіваючися помочи польської держави.

І справді армія польської держави, навіть без попереднього виповідження війни вступила на територію Східної Галичини, здобула пограничне українське місто Перемишль над Сяном і посунулася здовж зелізничого шляху Перемишль — Львів на поміч польським повстанцям у Львові.

Уступаючи перед перевагою неприятеля, українське галицьке правительство й українська галицька армія в ночі з 21. на 22. падолиста 1918 опустили Львів, який, діставшися в польські руки, став жертвою страшного тридневого погрому Українців і Жидів, устроєного польською армією.

Українське правительство, осівши в Станиславові, **зорґанізувало понад 200 — тисячну армію**, яка поставила непоборимий вал проти дальшого польського наїзду на українську землю. На західній границі Східної Галичини утворився фронт, **який сягав з півночі на полудне від бувшої російської до угорської границі.** Сей фронт на півночі і здовж зелізничого шляху Перемишль — Львів врізувався в українську територію; поза сим цілу Східну Галицину українська армія держала твердо в руках українського правительства.

Цілу зиму 1918/1919 українська галицька армія не тільки не пустила Поляків далі на схід але навіть сама постійно загрожувала Львів, який облягала з трьох сторін, а в часі від 10—20 марта 1919 була його окружила з усіх сторін.

Та час і відносини працювали для Польщі. Від Німеччини хоронила Польщу антанта. Воєнний конфлікт між Польщею й Чехо-Словаччиною, за австрійський Шлеськ, за посередництвом антанти швидко зліквідовано. Від Совітської Росії хороняла Польщу Укра-

їнська Народня Республіка, яка тоді зводила важкі бої з червоною армією.

Таким чином весною 1919 Польща могла кинути всю свою армію на східно-галицький фронт проти української галицької армії, яка, обороняючи Східну Галичину перед Польщею, мусіла ще рівночасно помагати Українській Народній Республіці в війні проти Совітської Росії.

Сили були нерівні.

З одної сторони **ціла Польща**, з великою армією, заосмотреною у все потрібне союзними державами, яка стала особливо сильною в хвилі, коли на основі рішення Найвищої Ради Мирової Конференції до Польщі перетранспортовано польську армію Галлера, зорґанізовану й заосмотрену у Франції. Сю армію Найвища Рада позволила перетранспортувати до Польщі під виразною умовою, що вона не буде ужита на східно-галицькім фронті, тільки буде стояти для охорони польських границь від Німеччини. Одначе Польща, діставши свіжого, добре узброеного жовніра, вислала його зараз проти української армії.

Проти такої Польщі стояла українська армія Східної Галичини, яка, відтята від усіх джерел военного заосмотрення, майже голими грудьми закривала рідну землю від ворога.

Сили були нерівні. Се знала Польща і тому, відкинувши проєкт перемиря, предложений Найвищою Радою Мирової Конференції, розпочала в половині мая 1919 ґенеральну офензиву на східно-галицькім фронті.

На основі окремого польсько-румунського договору виступила проти Західно-Української Народної Републики також Румунія, жадаючи від українського галицького правительства опорожнення південно-східної части краю. Не могучи рівночасно вести війни з Румунією, українське правительство мусіло сповнити домагання Румунії і опустило Станиславів.

Українська армія не могла захистити рідної землі перед таким переважаючим ворогом, тільки встелювала її своїм трупом, подаючися що раз далі на схід. Укріпившися в східнім куті Східної Галичини, вона ще раз вирушила з відси на визволення рідного краю від ворога і в геройськім поході дійшла майже аж під Львів. Одначе недостача муніції примусила її знов до відвороту. Закриваючися від ворога вже тільки білою зброєю, вона в половині липня 1919 перейшла за Збруч.

Ціла Східна Галичина, після майже 9-місячного істнування як незалежна держава, після геройської оборони своєї незалежности, стала жертвою польської окупації.

## 3. Справа Східної Галичини на Мировій Конференції.

Йдучи війною на Східну Галичину, польське правительство зажадало рівночасно помочи антанти проти Українців. Свої претенсії мотивувало воно тим, що Східна Галичина належала колись до польської держави, а опісля в Австрії находилася під польським пануванням. За те промовчували Поляки, що Східна Галичина є історично й ґеоґрафічно український край, який мав свою державну незалежність, а опісля находився під польським пануванням тільки з того самого титулу, з якого Польське Королівство знаходилося під Росією, а Познанщина під Прусією, себто з титулу **завоювання його Польщею.**

Держави антанти, які проголосили визволення народів зпід ярма їх дотеперішних завойовників і гнобителів, які в імя визволення і самозначення народів визволяли Польщу, мали би в сім випадку помогти Польщі завоювати наново український край, завойований колись польськими королями.

Також Українці сподівалися помочі від антанти. Вони вірили в заяву антанти, що Польща має повстати тільки на **безперечно польських землях.** (VIII. розділ Версайського договору.) А що Східна Галичина є безперечно українська земля, то українське правительство вірило, що антанта прикаже Полякам спинити завойовницьку війну проти Східної Галичини.

Сю віру Українців ждало велике розчарування.

При кінці лютого 1919 військова комісія держав антанти під проводом французького ґенерала Бертелемі, яка вибрала за осідок свого урядування Львів, зажадала від українського галицького правительства, щоб воно заключило завішення оружя і вислало до Львова делеґацію в ціли заключення перемиря з Польщею.

Хоч українські галицькі війська мали тоді всі вигляди здобути Львів, отже завішення оружя виходило на користь Поляків, одначе українське галицьке правительство, шануючи авторітет антантської комісії сповнило се її домагання.

Делеґація українського галицького правительства приїхала 25. лютого до Львова, 26. лютого уділила комісії жаданих інформацій, а 28. лютого комісія предложила їй проєкт перемиря.

Сей проєкт перейшов усі надії — **своєю сторонничістю в користь Поляків.**

На основі сього проєкту Польща мала задержати не тільки ті невеликі части Східної Галичини, які досі завоювала, але українске правительство мало ще відступити Польщі великі простори української території, які українська армія держала кріпко в своїх руках, разом з нафтовими теренами в околиці Дрогобича, які становили головну підставу господарської сили Західно Української Народної Републики. Словом, замість відзискання української території, завойованої Польщею, українське правительство мало відступити Польщі коло одну третю часть території Східної Галичини.

В почуттю моральної відповідальности перед своїм народом українське правительство не могло приняти таких умов перемиря. Воно було примушене рішитися далі обороняти рідний край кровю його синів, а до держав антанти звернулося з виясненням причин, чому воно не могло приняти проєкту комісії Бертелємі, і просило о нове, справедливе рішення.

Найвища Рада Мирової Конференції, розглянувши справу на засіданню 19. марта 1919, **признала, видно слушність становища українського галицького правительства,** бо рішила звернутися до обох воюючих сторін, Поляків і Українців, **з новим** закликом, щоб вони негайно заключили **завішення оружя на основі лінії фронту,** після чого мають розпочатися при посередництві Найвищої Ради нові переговори для заключення перемиря.

Про се рішення повідомила Найвища Рада обі сторони радіодепешою, яка звучить:

„Найвища Рада Мирової Конференції, на своїм засіданню 19. марта, постановила запросити обі сторони, що стоять біля **Львова** — зараз по одержанню цеї телеґрами, — застановити воєнні ділання.

Шефи урядів коаліційних і усоюзнених держав звертаються дляшого до ґенерала **Павленка**, подаючи йому до відома отсе запрошення Найвищої Ради Мирової Конференції, щоби він зі своєї сторони застановив негайно воєнні операції перед містом і в районі **Львова**, — причім з тим самим запрошенням звернулися вони до польського ґенерала **Розвадовського**, команданта **Львова**.

Підчас застановлення воєнних операцій, мають війська обох сторін оставати на своїх позиціях; зелізниче получення між **Львовом** а **Перемишлем** має бути постійно свобідне, а то в ціли безумовно конечної щоденної апровізації міста.

Найвища Рада додає, що вона є готова вислухати заяви обох інтересованих сторін в справі їх територіяльних домагань та посередничити в **Парижі** між делеґаціями українською і польською, або при помочі вибраного обома сторонами

кваліфікованого представництва, яке малоб вирішити перехід з застановлення воєнних операцій до завішення оружя.

Але вислухання українських і польських представників відносно їх взаїмних домагань є зависиме від формальної умови безпосереднього застановлення ворожих кроків.

**Вільсон, Лойд Джорж, Клемансо, Орляндо.“**

Одержавши се рішення Найвищої Ради, українське галицьке правительство приказало своїй Начальній Команді предложити польській стороні **заключення завішення оружя на основі лінії фронту.** Польська й українська делеґації зїхалися 27. марта 1919 в Хирові, одначе ту Поляки **відкинули** українське предложення.

Так українське галицьке правительство було примушене вести далі війну, — з вини Поляків, які не послухали приказу Найвищої Ради.

**Був се перший непослух польського правительства супроти волі тих самих держав антанти, які вибороли для Польщі свободу і незалежність.**

За сим непослухом пішли **дальші**, в справі Східної Галичини, потім Вильна, вкінці в справі Горішнього Шлеська. Всі сі польські акції доказують, що Польща покликується на волю держав антанти тільки там, де се приносить їй користь. Натомість вона не вагається проти виразної волі антанти воювати і вносити замішання в цілу европейську політику, де бачить для себе легку добичу. Тут „право і справедливість“ для неї нічим, тут вона покликається на баґнети своєї армії як на найвищий закон.

Тимчасом Найвища Рада утворила окрему „Міжсоюзну Комісію в ціли заключення перемиря між Польщею і Україною“ під проводом ґенерала Боти, яка розпочала переговори з польською і українською делеґацією в справі заключення перемиря.

Ся комісія на засіданню 12. мая 1919 предложила обом сторонам проєкт перемиря, який був на стільки справедливіщий від проекту Бертелемі, що територію з нафтовими теренами в околиці Дрогобич — Борислав оставляв в руках Українців.

Хоч столицю Східної Галичини Львів і значні части української території також на основі сього проекту мало українське галицьке правительство оставити під польським пануванням, — **українська делеґація на засіданню комісії в Парижі 13. мая 1919 зложила декларацію, що приймає предложений їй комісією проєкт перемиря.**

Українська делеґація зробила се тому, бо не хотіла брати на себе відповідальности перед Мировою Конференцією за дальше ведення війни, а також з огляду на заяву комісії, що демаркаційна лінія між Поляками й Українцями має тимчасовий військовий характер і не пересуджує дефінітивного рішення Найвищої Ради про політичні границі між Польщею й Україною.-

Одначе до спинення війни і заключення перемиря і тепер не прийшло. **Сталося знов з вини польського правительства, яке відкинуло проєкт перемиря і розпочало на цілім східно-галицькім фронті офензиву, яку тимчасом підготовило.**

Якраз тоді, коли Найвища Рада утворила „Міжсоюзну Комісію для заключення перемиря між Польщею і Україною", польський премієр Падеревський був в Парижі і обіцяв Найвищій Раді, що Польща не вестиме офензиви проти Східної Галичини і заключить перемиря з Українцями.

Ся обіцянка Падеревського викликала бурю в польськім соймі. Сойм домагався відкинення проєкту перемиря і офензиви на Східну Галичину.

Начальник польської републики Пілсудський як головний командант польських сил вволив волю сойму і дав приказ до офензиви. Побоювання Падеревського, що скаже на се антанта, успокоїв Пілсудський тим, що він в разі потреби представить справу так, ніби то Українці розпочали офензиву і сим примусили Поляків до контрофензиви.

І справді на запитання Найвищої Ради Пілсудський не завагався дати — всупереч правді — таку відповідь.

На диво, що за сей новий непослух Поляків замість кари зустріла їх нагорода. Коли польська армія здобула вже більшу часть Східної Галичини, Найвища Рада на засіданню 25. червня 1919 **рішила уповажнити Польшу заняти цілу Східну Галичину.**

Се рішення звучить:

„1. Польське правительство уповажняється окупувати своїми військовими силами Східну Галичину аж по ріку Збруч.

2. Польському правительству дається уповноваження ужити деякі зі своїх військових сил включно з армією ґенерала Галлера, в цїли переведення цеї окупації.

3. Польське правительство може бути уповноважене завести цивільну адміністрацію у Східній Галичині, **як заключить умову з головними коаліційними і усоюзненими державами, котра мусить запоручити в як найбільшій мірі автономію цеї териториї як також політичну, реліґійну і особисту свободу населення.**

4. Отся умова мусить в останній інстанції опертися на праві самовизначення населення Східної Галичини відносно його державної приналежности: а час цего вирішення буде означений головними коаліційними і усоюзненими державами, або тим орґаном, котрий вони до цего уповажнять.

5. Проєкт тої умови має бути предложений польській комісії, але він буде відданий ревізії комітету для цеї справи.

6. Польське правительство має бути повідомлене про повищі постанови і про уповажнення до негайного ділання відповідно точкам 1. і 2.

7. Військові представництва головних коаліційних і усоюзнених держав в Польщі мають бути завідомлені про повищі точки умови.“

Перевага польської армії і наведене рішення Найвищої Ради заставили українське галицьке правительство уступити за Збруч. Польща заняла цілу Східну Галичину.

У виконанню 3 — ої і 4 — ої точки свого рішення з 25. червня 1919 Найвища Рада на засіданню з 20. падолиста 1919 приняла **,,проєкт умови між головними коаліційними і усоюзненими державами і Польщею в справі Східної Галичини‘‘.**

Цей проект **відступав у користь Польщі від прінціпів,** проголошених у 3-ій і 4-ій точці рішення Найвищої Ради з 25. червня 1919. А саме мав віддати Східну Галичину під управу Польщі аж на **25 літ,** при дуже **обмеженій автономії,** після чого не населення Східної Галичини, виконуючи право самовизначення, мало рішити про свою дальшу долю, тільки Союз Народів мав тоді рішіти, що зі Східною Галичиною має статися далі.

Крім того проект відступав від етноґрафічного принципу і означив західну границю Східної Галичини так, що часть української території на правім березі Сяну, з старинним українським містом Перемишлем, мала бути прилучена до Польщі (т. зв. **лінія Керзона**).

Мимо таких корисних умов польське правительство **відмовлялося** приняти сей проект договору, домагаючися повного влучення Східної Галичини до Польщі.

Що сей проект зустрівся з як найрішучійшим протестом українського галицького правительства Східної Галичини, розуміється само собою.

Супроти сього Найвища Рада на засіданню 22. грудня 1919 ухвалила **рішенння справи відложити,** оставляючи тимчасом Східну Галичину під польською окупацією.

Коли в літі 1920 Польщі грозив погром зі сторони Совітської Росії і вона звернулася до держав антанти з просьбою о поміч,

Найвища Рада включила в договір, заключений з Польщею в Спа 10. липня 1920, **також справу Східної Галичини.** А саме в 2-ій точці договору сказано, що на конференцію в Льондоні, яку плянувала скликати Найвища Рада для управильнення відносин у Східній-Европі, **„будуть також допущені заступники Східної Галичини для представлення своєї справи на конференції".** А в 3-ій точці Польща зобовязується **„приняти рішення Найвищої Ради в справі Східної Галичини".**

Льондонська конференція не відбулася і справи Східної Галичини Найвища Рада доси не вирішила.

## 4. Рішення Ради Союза Народів в справі Східної Галичини.

В ціли визволення свого краю зпід страшного польського окупаційного режіму звернулася Делеґація Української Національної Ради Східної Галичини до Союза Народів в Женеві. Наслідком сього Рада Союза Народів на засіданню 23. лютого 1921 в Парижі розглянула справу Східної Галичини і видала отсе рішення:

„1. Постанови мирового договору про права національних меншостей в Польщі не можуть бути примінені супроти Галичини, **бо вона лежить поза границями Польщі.**

2. Постанови про виконування мандатів і контролі Союзу Народів над мандатарем не можуть бути примінені супроти Галичини, **бо Польщу не наділено мандатом завести адміністрацію тої країни.**

3. Не можна теж прикладати до того случаю приписів гаґської конвенції, бо в часі коли була заключена та конвенція, Польща не істнувала як держава.

**4. Польща являється тільки фактичним мілітарним окупантом Галичини, якої сувереном є держави антанти** (арт. 91. договору в Сан-Жермен).

Тому Рада Союзу Народів рішає предложені їй домагання дотично правного становища Східної Галичини і відносин у тім краю відступити Раді Амбасадорів."

Отсим рішенням Рада Союза Народів ствердила, що **суверені права над Східною Галичиною належать до головних держав антанти, та що Польща є тільки мілітарним окупантом Східної Галичини.**

Таке є правне положення Східної Галичини зі становища міжнародного права.

Обовязком головних держав антанти є знести польську окупацію Східної Галичини і видати дефінітичне рішення про долю цього краю.

---

# II.

# Історичний конфлікт між Польщею й Галичиною.

Ми вже зазначили, що Галичина — се старинний український край. Вище представлена війна Польщі проти Галицької Держави — се тільки новий акт вікової історичної траґедії, якої змістом є: одного боку змагання Польщі посунутися коштом української землі на схід, з другого — змагання українського народу до оборони Галичини, сеї найдалі на захід висуненої української землі, перед сим польським імперіялізмом.

Ся вікова боротьба Польщі з Галичиною переходила ріжні фази, а саме: воєнні походи Польщі на Галичину в часах, коли сей український край був частю української київської держави, а опісля основою української галицько-володимирської держави; часи польської неволі, коли Галичина, завойована Польщею, була польською провінцією; польське панування в Галичині під Австрією; вкінці теперішний польський окупаційний режім в Галичині.

## 1. Галичина як українська держава.

Першу історичну згадку про Галичину маємо в історичній хроніці Нестора під 980 р. В тім році Володимир Великий, який панував в українській київській державі від 975—1015, здобув т. зв. червенські городи (Червень в Холмщині, Перемишль над Сяном), себто граничні городи своєї держави, які передтим були попали під власть Чехів, що в той час розтягали своє панування і на Польщу.

З сеї історичної згадки виходить, що **Галичина і Холмщина**, найдалі на захід висунені українські краї, належали тоді до держави Володимира Великого.

По смерти Володимира Великого його сини поділили батьківську

державу між себе, творячи ряд окремих держав, — явище, яке в ті часи бачимо й на заході.

Підчас династичних межиусобиць, які були наслідком того поділу, **Польща два рази** (1018—1031 і 1069—1080) завойовувала згадані пограничні червенські городи.

Але вже коло 1085 р. Галичина стала основою **самостійної української держави,** якої основателем був князь Ростислав. Столицею сеї держави стало місто Галич над Дністром і від тоді сей край одержує назву Галичини.

Династія Ростиславичів (1085—1199) вспіла зорґанізувати міцну галицьку державу.

Останній з сеї династії, Володимир, не могучи встояти в війні проти Романа, князя володимирського (на Волині), покликав на поміч Угрів. Та угорський король посадив Володимира в тюрму і сам якийсь час панував в Галичи, доки його звідси не прогнав Роман.

Роман (1200—1205) зединює галицьку державу Ростиславичів зі своєю володимирською державою в одну галицько-володимирську або галицько-волинську державу, і дає початок династії Романовичів (1200—1340). які довели свою державу до великої могучости.

Держава Романовичів обнимала — крім Галичини — Підляше, Холмщину і Волинь на заході, Київщину й Поділля на сході, Молдаву, Бесарабію і Херсонщину на південнім-сході, сягаючи тут берегів Чорного Моря і устя Дунаю.

Сам Роман поляг у війні з Польщею, в битві під Завихостом над Вислою в 1205 р., не вспівши укріпити своєї держави.

Вдовою й дітьми Романа заопікувався угорський король Андрій, — який з титулу опіки заволодів Романовою державою і навіть прибрав собі титул „Galiciae Lodomeriaeque Rex“ (король Галичини і Володимирії, себто галицько-володимирської держави)[1].

Син Романа Данило (1205—1264), дійшовши до літ, очистив батьківську державу від усіх ворогів і довів її до найвищої могучости. За його часів припадають перші монгольські напади на його державу.

---

[1] З сих часів і з пізніщих договорів між польськими і угорськими королями походять ті претенсії угорської корони до Галичини, на яких основі Марія Тереса, яка як король Угорщини носила також титул „Galiciae Lodomeriaeque Rex“, при першім розділі Польщі (1772) заняла Галичину.

Шукаючи помочі на заході, Данило вступив в зносини з папою і приняв в 1253 р. від папи титул короля й королівську корону.

Данило заложив нову столицю Львів, яку назвав так в честь свого сина Льва, що панував від 1264—1300 р.

По смерти Льва вступив на престол його син Юрій (1300—1308), який за приміром свого діда Данила носив титул короля.

Після його смерти панували два його сини Андрій і Лев, які не мали мужеського потомства.

По їх смерти бояри покликали на престол сина їх сестри Марії, замужної за мазовецьким князем Тройденом. Новий князь, який носив польське імя Болеслав і був католицької віри, приняв вступаючи на престол, православну віру й імя Юрія, в честь свого діда по матері. Він панував від 1325—1340 р. З його смертю вимерла династія Романовичів.

За останніх Романовичів їх держава, ослаблена монгольськими нападами й загрожена Польщею, Угорщиною й Литвою, ласими на багаті землі галицько-володимирської держави, почала хилитися до упадку.

По смерти Болеслава Юрія розгорілася за спадщину Романовичів нова боротьба, яка скінчилася тим, що Галичину завоювала Польща.

## 2. Галичина в неволі Польщі.

Ще за життя Болеслава Юрія польський король Казимир і угорський король Кароль, заключили договір (1339) в справі поділу ослабленої держави Романовичів.

Зараз після смерти Болеслава Юрія польський король Казимир, підпираний угорським військом, вибрався военним походом на Галичину. Та сей похід не вдався, так само, як і другий в 1345 р. Аж до 1349 р. в галицько-володимирській державі панував литовський князь Любарт, покликаний після смерти Болеслава Юрія на престол галицькими боярами.

Тільки в 1349 р. польському королеви Казимирови вдалося відвоювати Галичину від Любарта, який вдержався тільки на инших землях держави Романовичів.

На основі договору між польським королем Казимиром і угорським королем Людвиком, Людвик вступив по смерти Казимира (1370) на

польський престол. Людвик відділив Галичину від Польщі і прилучив до Угорщини.

По смерти Людвика польська шляхта, щоб відділитися від Угорщини, вибрала його молодшу дочку Ядвигу королевою Польщі. Ядвига, користаючи з непорядку, який по смерти Людвика запанував на Угорщині, прогнала з Галичини угорське військо і знов прилучила Галичину до Польщі (1387). Від цього часу Галичина належала до Польщі яж до 1772 р., коли при першім поділі Польщі перейшла під Австрію.

Инші землі галицько-володимирської держави дісталися тимчасом під панування литовських князів. Одначе вища українська культура швидко взяла на дворі литовських князів і в їх державі перевагу. Литовські князі приняли православну віру і українську мову як мову двора й державних актів. Сей період історії українських земель під литовськими князями називається тому періодом литовсько-української держави.

Православної віри був також литовський князь Ягайло, який оженився з польською королевою Ядвигою, приняв католицьку віру і злучив Литву з Польщею. Від цього часу Польща старалася скріпляти свою перевагу над Литвою, аж вкінці Люблинська Унія 1569 р. прилучила Литву постійно до Польщі. Таким чином перейшли під польське панування й ті українські землі, які належали до литовсько-української держави.

Так усі землі галицько-волинської держави, **найшвидше з них Галичина**, дісталася під панування Польщі.

Галицька земля творила під Польщею окрему адміністраційну одиницю, т. зв. „Руське Воєводство“, чим сама Польща признавала її національну окремішність. Одначе не означало се автономії, для сеї української землі, навпаки тут панував польонізаційний режім, який мав за ціль стерти з неї український характер.

Український нарід боровся проти того панування, спершу в повстаннях галицьких бояр, потім в козацьких війнах, з яких найславнійша, війна Богдана Хмельницького проти Польщі (1648—1654), довела до визволення більшости українських земель зпід Польщі й до утворення Української Републики.

Галичина брала в війні Хмельницького живу участь. Одначе Хмельницький хоч оперував своєю армією на галицькій території і

облягав Львів, не вспів здійснити свого пляну визволення зпід Польщі **всіх** українських земель. Галичина мусіла остати далі під Польщею.

Режім Польщі на українських землях, зокрема в Галичині, можна схарактеризувати ось як: Він усіми способами старався осягнути одну ціль: **знищити ті верстви українського народу, які були в ті часи носителями української державної думки, і ті інституції українського національного життя, які стояли на сторожі української національної свідомости і культури.**

Носителем державної думки був у ті часи скрізь у Европі передовсім стан лицарський, тому український **лицарський стан** передовсім упав жертвою сеї польської політики.

Завоювавши Галичину, польські королі почали передовсім винищувати галицьке боярство. Воно очевидно не могло помиритися з положенням раба, тому його вороже відношення до завойовника все могло дати привід до винищування його. Галицьких бояр замикано в тюрму або вбивано, а їх маетки конфісковано й роздавано польським маґнатам. Так величезні простори українських земель з королівської ласки перейшли на власність польських маґнатів.

Ті галицькі боярські роди, які ще остали при життю й маетку, були так довго упосліджувані в правах і привілеях, аж сим зломано їх відпорність і вони почали польщитися. Так багато українських боярських родів спольщилося, відграючи в дальшій історії польсько-українських відносин ролю найлютійших ворогів українського народу.

Після боярського стану прийшла черга на українське **міщанство.** Галицькі князі й королі дуже дбали про розвиток міст, про ремесло і торговлю. Завоювавши Галичину, польські королі почали що-раз більше угнетати українське міщанство.

Коли чужоземне, в першій мірі німецьке міщанство знаходило в Польщі опіку й корисні умови розвитку, то **українське міщанство** було що-раз більше обмежуване в правах і привілеях, виставлюване на самоволю польських орґанів власти, аж доки й його відпорність не зломилася і воно почало зникати або польщитися.

Найважнійшою українською національною прикметою в ті часи була **українська національна церков.**

Українці, принявши християнство з Бізантії, разом зі східною церквою відлучилися від західної церкви. Одначе, як ми згадували, вже галицький король Данило навязав зносини з Римом і одержав

від папи королівську корону. Дальшими етапами звязку української національної церкви з Римом була унія **фльорентійська** (1439) і унія **берестейська** (1596). Берестейська унія вдержалася на території Галичини й досі.

Так отже під Польщею були дві українські національні церкви: православна і греко-католицька.

Здавалося би, що Польща, як католицька держава, буде підпирати бодай українську греко-католицьку церкву і тим помагати їй обняти весь український нарід.

Одначе в дійсности як православна церков так і греко-католицька були однаково упосліджені й переслідувані.

Повноту прав і привілеїв мали в Польщі тільки вірні західної католицької церкви, яка мала тут польський національний характер.

Через те, хто з Українців хотів вийти з стану пониження, упослідження, переслідування, той мусів покидати українську національну церков (все одно: православну чи греко-католицьку) і переходити до західної католицької церкви.

Так відпали від української національної церкви майже всі українські шляхотські роди і майже все міщанство. Приступивши до західної католицької церкви, всі вони спольщилися і в дальших поколіннях стали ворогами українського народу.

При українській національній церкві остало поза останками шляхти і міщанства тільки **духовенство**, понижуване, упосліджуване й переслідуване, і **селянство**, закріпощене в ярмі панщини.

Разом з українською церквою були понижені, упосліджені й переслідувані також **національно-культурні інституції**, які в ті часи були тісно звязані з церковним життям, як церковні братства, школи, друкарні, і т. д.

Вкінці про положення українського **селянства** під Польщею треба сказати, що воно з упадком галицької держави втратило також свободу і попало в ярмо кріпацтва. В галицькій державі як взагалі на українських землях, які жили незалежним державним життям, селянство було переважно вільне і иноді відгравало навіть визначну політичну ролю. Завоювавши Галичину, польські королі завели тут кріпацтво, яке панувало в цілій Польщі, Польські шляхотські роди, дістаючи від королів великі земельні простори на Україні на власність, діставали також українських селян, які заселяли ті простори, — як рабів.

При тім українська церков сама понижена, упосліджена й переслідувана, не могла супроти українського селянства сповняти тих національно-культурних завдань (школи, підношення морального рівня і т. п.), які сповняла церков супроти селянства в инших краях.

Так в довгім і важкім історичнім процесі, під тягарем польського режіму, відпадали від українського народу ті верстви, які в ті часи були носителями державної думки, занепадали ті інституції українського національного життя, які в ті часи були огнищем національної свідомости і культури.

Українською оставала тільки маса селянства, яка знаходилася в ярмі кріпацтва, і церков, яка була в пониженню, упослідженню і переслідуванню.

Під конець істновання польської держави сей процес вунищування української національної культури і української державної думки був **майже** завершений.

## 3. Галичина під Австрією.

### Продовження польського панування.

При першім поділі Польщі в 1772 р., Австрія забрала українську Галичину, мотивуючи се тим, що сей край є старинною правною власністю угорської корони. Рівночасно забрала Австрія невеликий шмат землі під назвою „Князівства Освєнцім і Затор", мотивуючи се правами чеської корони до них[1].

Всю сю забрану територію злучила **Австрія в одну адміністраційну цілість** і назвала її **Галичиною.**

В 1775 одержала Австрія від Туреччини **Буковину** і прилучила її до Галичини. Аж в 1850 р. Буковина стала окремою провінцією Австрії.

При третім поділі Польщі в 1795 р. забрала Австрія часть т. зв. Малопольщі з Краковом. Сю новонабуту територію злучила вона з попередно-набутою, надаючи цілости назву Галичини. Так утворена

---

[1] Урядова публікація, яка мала за ціль оправдати забрання сих частей польської держави Австрією, носить титул: Jurium Hungariae in Russiam Minorem et Podoliam, Bohemiaeque in Osveciensem et Zatoriensem Ducatum praevia explicatio. Vindobonae 1772.

цілість була поділена під адміністраційним оглядом на дві части: територія забрана в 1772 р. з столицею Львовом, одержала назву Східної Галичини; територія набута в 1795 р., з столицею Краковом, одержала назву Західної або Нової Галичини.

Після ліквідації наслідків наполеонських війн, одержала Галичина в 1846 р. ті границі, які мала до кінця істнування Австро-Угорщини. **Її історичний склад** найліпше означувала її офіціяльна назва, яка звучала: „Королівство Галичина й Володимирія з Великим Князівством Краківським і Князівствами Освенцімським і Заторським“.

„Королівство Галичина і Володимирія“, се **українська** територія, спадщина української галицько-волинської держави, себто **властива Галичина.** В австрійській політичній термінольоґії називалася вона **Східною Галичиною.**

„Велике Князівство Краківське і Князівства Освенцімське і Заторське“, се часть польської території, яку Австрія забрала від Польщі. В австрійській політичній термінольоґії ся польська територія називалася **Західною Галичиною**[1].

Підчас революції в 1848 р. в Австрії український нарід, який з початком 19-го століття увійшов у стадію національного відродження, домагався **зєдинення** всіх українських земель під Австрією, себто королівства Галичини й Володимирії, української части Буковини й української части Угорщини, в **окрему автономну провінцію.** Через се, що для сеї цїли треба було поділити провінцію Галичину на історичні складові части: польську і українську, — се українське домагання було спопуляризоване під назвою **поділу Галичини.**

Се домагання ні в 1848 р. ні пізнійше не здійснилося.

Поділ Галичини й утворення української автономної провінції в Австрії остали програмою галицьких Українців аж до розпаду Австро-Угорщини.

Після періоду недовіря і боротьби між Австрією й Поляками настав від 1860 — их років період взаїмного порозуміння і співробітництва.

Польська шляхта, яка тоді була провідною верствою в польсь-

---

[1] Після розпаду Австрії нема причини держатися далі австрійської політичної термінольоґії. Тому найвластивійше є уживати назви „Галичина“ в **історичнім** значінню, себто на означення **української** території.

кім народі, присягла вірність Габсбурґам і Австрії. Фраза: „При Тобі стоїмо і будемо стояти“, якою кінчилася адреса польської **більшости** галицького сойму до габсбурського трону, стала на 50 років польською політичною проґрамою в Австрії.

За те Австрія віддала політичну власть в Галичині польській шляхті, позволяючи їй устроїти в Галичині **щось в роді півсуверенної польської держави.** В міру демократизації політичного життя Австрії та політична власть почала переходити на польську демократію.

Соціяльні основи польської політичної власти в Галичині були такі:

В історичній себто українській Галичині („Королівство Галичина і Володимирія“) загал населення був український. Польською була тільки шляхта (великоземельні власники) і часть міщанства, отже зникаюча меншість. Одначе через злучення української Галичини з польською територією („Велике Князівство Краківське і Князівства Освенцімське і Заторське“) в одну автономну провінцію, Поляки творили в сій провінції **майже половину** населення[1].

Політичний устрій Австрії опирався майже до кінця її їстнування на перевазі соціяльно вищих верств, передовсім земельної аристократії, далі великої буржуазії і бюрократії. Сей напів феодальний устрій був особливо сильний в Галичині.

Через те, що український нарід ще під Польщею втратив свої вищі верстви, а новочасні вищі верстви (інтеліґенція і міщанство) під польським пануванням у Галичині вироблялися дуже поволи, то верстви, на яких опирався політичний устрій Австрії, були в Галичині польські.

На сих соціяльних основах витворився такий правний стан:

Репрезентація Галичини як в австрійськім парляменті так і в галицькім соймі була в більшости польська. Коли вже виборчий закон, який давав привілеї соціяльно вищим верствам, був зі становища сучасної демократії крайне несправедливий для українського народу, то польська адміністрація переводила вибори так, що український нарід иноді був майже позбавлений репрезентації в австрійськім парляменті і в галицькім соймі.

---

[1] Віроісповідна статистика цілої Галичини з 1910 р. виказує 44% Українців, 44% Поляків, 11% Жидів і 1% Німців. А що Жидів Поляки вміли політично використати для себе, то разом з Жидами мали вони більшість супроти Українців.

Через се польська репрезентація Галичини творила в австрійськім парляменті таку сильну політичну ґрупу, що кождий австрійський кабінет мусів з нею числитися.

Відносини уложилися так, що польська репрезентація підпирала кождий австрійський кабінет, а за те він сповняв її волю у всіх справах, які відносилися до Галичини.

В галицькім соймі Поляки мали таку більшість, що над голосом нечисленної української репрезентації переходили брутально до денного порядку.

В австрійськім кабінеті **два** або й більше портфелів було обсаджених **Поляками**, які пильно оберігали польські інтереси в державі й зокрема в Галичині. Крім того належав до австрійського кабінету один **польський міністер без портфелю**, який на основі окремої умови між Поляками і короною мав ініціятиву, контролю і право „veto" у всіх справах, які відносилися до Галичини. В політичній термінольоґії сей міністер називався **міністром для Галичини.**

Так само в спільнім кабінеті (для справ спільних для Австрії й Угорщини) засідав звичайно один міністер Поляк. Так ґр. Аґенор Ґолуховський був довгі літа міністром закордонних справ. Підчас вибуху війни в 1914 р. міністер спільних фінансів, Білінський, визначився тим, що належав до **ініціяторів війни.**

Хоч австрійський кабінет не опирався на демократичнім прінціпі парляментарної відповідальности, одначе польські члени кабінету все були мужами довіря польської репрезентації.

Так само мужем довіря польської репрезентації був кождочасний **намісник Галичини,** якого цісар іменував з кругів **польської аристократії.**

На основі вище сказаного, політичне положення Галичини представлялося так: Автономічна власть в Галичині, виконувана галицьким соймом, була польська. Державна адміністрація в Галичині, якої шефом був Поляк, була польська. Австрійський парлямент і австрійське правительство в усіх справах, які відносилися до Галичини, сповняли волю польської репрезентації і польських міністрів.

На скільки австрійські основні закони запоручали українському народови рівноправність (прим. рівні права української мови в школі й уряді), так окремі закони й цісарські та міністерські розпорядки проломлювали ті основні закони в користь Поляків.

Польська політика в Галичині під Австрією була **продовженням польської політики супроти українського народу під Польщею.**

Як під Польщею старалися Поляки знищити ті верстви українського народу, які були носителями української державної думки, так під Австрією старалися вони **не допустити до витворення нових верств, які стали би носителями української державної думки**; як під Польщею так і під Австрією **нищили Поляки огнища української національної свідомости і культури** зглядно спиняли їх розвиток.

В 19—ім століттю, в століттю демократії, носителями державної думки стають усюди народні маси. В аґрарнім краю, яким є Галичина, носителями української державної думки могло стати передовсім українське селянство, далі міщанство і робітництво.

Народні маси в демократичнім устрою виконують політичну власть через інтеліґенцію, яка творить національну культуру і в імени народу обслугує державну машину.

В Галичині, наслідком вікового панування Польщі, української інтеліґенції було дуже мало (переважно духовенство), селянство було бідне й темне, міщанство в занепаді, робітнича кляса щойно починала творитися.

Польська політика в Галичині протягом цілої другої половини 19-ого століття і аж до розпаду Австрії держалася супроти українського народу отсих ліній:

1. Спиняти зріст української інтеліґенції, щоби позбавити українські народні маси природних провідників у боротьбі за політичні права.

2. Спиняти зріст української національної культури.

3. Недопустити до витворення модерного українського міщанства і робітництва і надати містам, сим модерним центрам національної культури, політичної думки і політичної власти, польський характер.

4. Держати українське селянство в темноті і бідности.

5. Мимо сього зріст української інтеліґенції, розвиток української культури, просвіта і політична та економічна (кооперативна) орґанізація не далися спинити і український нарід почав під кінець 19-ого століття ставати поважною політичною силою. З огляду на се до дотеперішних метод польської політики прийшла нова: **відібрати українському народови підставу його політичної сили, суцільну національну територію,**

**а також відібрати можливість економічного розвитку найсильнійшої верстви українського народу, селянства.**

Се мало статися через **кольонізацію** української Галичини польським селянством зпоза її границь.

Під Австрією ся кольонізаційна політика Поляків в українській Галичині була передовсім предметом політичної пропаґанди, знаходячи частинне здійснення тільки шляхом приватної ініціятиви.

За те від часу окупації Галичини Польщею є вона предметом **законодавства й аґрарної політики держави.**

Зріст української інтеліґенції, розвиток української культури, витворення модерного українського міщанства і робітництва, ширення просвіти між українським селянством спиняла польська політика через ставлення перешкод розвиткови українського шкільництва, через відмовлювання державної помочі для українських культурних інституцій, через переслідування українських політичних, культурних і економічних орґанізацій, через унеможливлювання істнування української інтелігенції, яку не принимано до державної служби, українських купців і промисловців, яким польська адміністрація утруднювала їх діяльність а польська суспільність їх бойкотувала, через польонізацю українського мійського пролетаріяту, який польські роботодавці примушували польщитися або бойкотували і т. д.

Серед таких відносин не диво, що в Галичині що-раз більше заострювалася польсько-українська боротьба. Само виконування політичних прав і свобід, запоручених австрійською конституцією, наражувало український нарід на переслідування, які доходили до того, що Українці життям і кровю платили за оборону своїх прав. При виборах до австрійського парляменту й галицького сойму, підчас руху за виборчою реформою, підчас аґрарних страйків українського селянства проти польських поміщиків, навіть підчас маніфестацій українських студентів за заложенням українського університету польська адміністрація уживала збройної сили, лилася українська кров і падали трупи. Чи можна дивуватися, що в такій атмосфері молодий ентузіяст, український студент Мирослав Січинський, застрілив (12. квітня 1908) намісника Галичини, ґрафа Андрія Потоцького?

Тільки безнастанною боротьбою проти польського панування здобули Українці ряд національних і політичних управнень, які одначе далеко не відповідали тому, що належалося би українському народови

на основі австрійської конституції, не говорячи вже про загально приняті европейською демократією прінціпи Права і Справедливости.

На основі нових виборчих законів до австрійського парляменту (1907) і галицького сойму (1914) забезпечено Українцям тільки 25% репрезентації цілої Галичини, хоч вони творили 44% населення провінції

Коли австрійська конституція запоручала кождому народови держави рівноправність його мови в школі й уряді, то се право обернулося для українського народу в Галичині під польським пануванням в пародію.

В державних і автономічних урядах Українці мали право в зносинах з властями уживати своєї мови, одначе за се право треба було весь час боротися, бо польські урядовці все його нехтували.

В области шкільництва тільки народні школи найнизшочо типу по селах мали українську викладову мову. Одначе і в сих школах тенденція цілого навчання була польська, ворожа і образлива для українських патріотичних почувань. Крім того українські діти мусіли примусово учитися польської мови, що значно утрудняло науку.

До закладання українських народніх шкіл висшого типу, українських середних шкіл і українського університету Поляки всіми способами не допускали.

Для польонізації української Галичини закладано масово польські середні школи (ґімназії і школи реальні), коли тимчасом Українці важкою боротьбою за 50 літ автономії Галичини здобули ледви заложення **пятьох** українських ґімназій.

Університет у Львові Поляки в автономічнім періоді спольонізували, так, що Українці осягнули на нім тільки кілька катедр з українською викладовою мовою. Заложенню українського університету Поляки ставили опір цілою своєю політичною силою в Австрії.

Публичні фонди, призначені на культурні, філянтропійні й економічні цілі, йшли на польські потреби, а українським інституціям діставалася ледви иноді якась маленька частина.

Словом, Поляки, протеґовані Австрією, пляново змагали до спинення розвитку українського народу і до польонізації української Галичини.

На закінчення треба згадати про той страшний **злочин**, якого допустилася польська адміністрація Галичини на українськім народі при вибуху світової війни.

При перших невдачах австро-угорської армії проти Росії (1914) польська адміністрація Галичини вказала на українське населення, як на виновника сих невдач, обвиняючи його за русофільські симпатії і поміч російській армії. Наступили масові арештування Українців без ріжниці стану, віку, пола, політичних переконань. Одних юстифіковано на місці, других серед страшних знущань вивожено в західні краї Австрії, в табори для інтернованих, де вони в страшнім режімі тратили здоровля й гинули.

Так згинули десятки тисяч Українців, а друге стільки перейшли пекло мук в таборах для інтернованих.

**Се був останній акт винищування українського населення Галичини Поляками при помочі Австрії.**

## 4. Польський окупаційний режім в Галичині (1919—1921).

Польща окупувала Галичину з уповажнення держав антанти, які вважають себе сувереном Галичини і застерегли собі дефінітивне рішення про долю сього краю. Отже Польща не є ані сувереном Галичини, ані не має мандату адміністрації ані навіть не є власновільним окупантом, тільки виконує окупаційну власть з припоручення і в імени суверена, тимчасово, до дальшого зарядження.

З сього правного стану випливають права й обовязки Польщі в Галичині. Вона має право тільки до таких заряджень, які потрібні для удержання ладу в краю. Рівночасно має вона обовязок шанувати **окремішність** краю.

Одначе Польща узурпувала собі право трактувати Галичину, як свою провінцію і потоптала свій обовязок шанувати її окремішність.

Хоч бувшу австрійську провінцію Галичину Найвища Рада поділила на дві части і тільки польську часть сеї провінції признала Польщі **(8. грудня 1919)**, а в українській, себто у властивій історичній Галичині права суверенности задержала для держав антанти, Польща адмініструє цілу бувшу австрійську провінцію Галичину наче свою провінцію.

Від польських земель бувшої австрійської провінції Галичини, які історично творили часть т. зв. Малопольщі, Польща надала цілій бувшій австрійській провінції Галичині назву „Малопольща", називаючи властиву історичну українську Галичину „Східною Малопольщею".

Почавши від сеї назви, яка має затерти історичний український характер Галичини, весь польський режім в окупованій Галичині має ту саму одну ціль: через винищення українського населення стерти з неї історичний український характер і зробити її справді польською провінцією.

Провідна ідея польської політики в Галичині і на тих українських землях, які вона держить на основі рижського договору, є така: Процес польонізації сих земель, який розпочався був в давній польській державі, був „насильно" перерваний поділами Польщі. Тепер, коли знов повстала польська держава, треба направити се „насильство" і розпочати сей процес наново.

Тут треба підчеркнути **моральний бік** сеї польської ідеольоґії. Польонізувати українські землі уважають Поляки своїм **правом**. Коли їм хто перешкаджає в польонізації українських земель, се вони уважають **насильством**. Не диво, що такій ідеольоґії теперішня Польща відновила в окупованій Галичині політику давної Польщі, а саме політику винищення всего свідомого українського елементу й обернення української маси в рабство.

З юридичного становища справа представляється так, що громадянськими і політичними правами в Галичині користуються тільки Поляки, за те Українці знаходяться в положенню рабів, яких примушується до сповнювання обовязків супроти держави, не даючи їм ніяких прав[1].

**Всі національні права, які здобули собі були Українці в Галичині за Австрії, Польща знесла.**

В державних урядах українська мова не має ніяких прав. Що більше, Польща старається сконструувати поняття, що українська мова взагалі не є мовою самостійної нації тільки „простонародним діялєктом місцевого населення Східної Малопольщі", отже не може мати ніяких прав[2].

---

[1] Жидів у Галичині ділить польське правительство на дві ґрупи: 1. тих, що уважають себе Поляками, трактує воно як Поляків; 2. ті, що уважають себе Жидами, знаходяться в такім самім безправнім положенню, як Українці.

[2] Такий погляд висловив предсідник трибуналу у Львові на розправі проти члена Української Національної Ради д-ра Теодора Ваня. Коли оборона домагалася ведення розправи в українській мові, президент трибуналу відкинув се домагання, мотивуючи се тим, що те, що оборона називає „українською мовою", є тільки „простонародний діялєкт місцевого населення".

Народні школи з українською викладовою мовою польське правительство формально ще толерує, одначе в дійсности винищує їх тим способом, що або не дає до них ніяких учителів, або учителів Поляків, які самовільно заводять польську викладову мову.

Воно толерує ще також тих пять ґімназій з українською викладовою мовою, які Українці вибороли собі за Австрії, стараючися нищити їх посередно, тим способом, що ставить їх в як найгірші педаґоґічні умови.

За те з львівського університету усунуло воно всіх професорів і доцентів, які викладали українською мовою, а також знесло всі права української мови в зносинах з університетськими властями, так, що львівський університет одержав чисто польський характер.

Доступ до польських шкіл Українцям дуже утруднений, а до університету і взагалі до вищих шкіл **зовсім заборнений.**

Польські власти стоять на тім, що до університету і політехніки у Львові, як також до всіх вищих шкіл взагалі можуть бути приняті тільки **громадяни польської держави**, які сповнили обовязок **військової служби** у польській армії. А що українські студенти не можуть ані заявити себе громадянами польської держави, ані вступити до польської армії, бо се була би зрада власного народу, то вони є зовсім позбавлені можности науки у львівськім університеті і взагалі у всіх вищих школах[1].

Українських урядовців переважно усунено з державних урядів.

Свобода слова, преси, товариств, орґанізацій для Українців не істнує.

Українці стоять на правнім становищі, утворенім Найвищою Радою, а саме, що Галичина не є частю польської держави. Се правне становище уважає польське правительство **злочином державної зради спроти Польщі** і за вислів того становища переслідує українську пресу, українські товариства, українські орґанізації, та не дозволяє на українські зібрання.

Таке є дійсне положення українського народу в Галичині.

---

[1] Знісши українські права на львівськім університеті і замкнувши його перед українськими студентами, Польща рівночасно грає перед світом негідну комедію, ніби то вона хоче заложити окремий український університет. Від двох років пускається про се вістка у світ за кождим разом, коли справа Галичини стає актуальною в міжнародній політиці. Очевидно є се тільки комедія.

Консеквенції, які випливають з сього безправного положення, є **страшні.**

Польща вважає весь український нарід в Галичині **ворогом польської держави** і як ворога винищує його.

Підчас займання Східної Галичини юстифікації й арештування українського населення прибрали такі масові розміри як нігде підчас цілої світової війни. Число юстифікованих досі еще не відоме: за те число інтернованих доходило до чверть міліона. При тім дістатися до табору інтернованих було рівнозначне з засудом смерти, бо від страшного режіму (знущання, голод, пошести) інтерновані масами мерли.

За юстифікаціями й інтернованнями пішли процеси й засуди.

Український нарід в Галичині утворив галицько-українску державу при розпаді **Австрії**, усуваючи **австрійські** власти. Одначе польське правительство стоїть на тім, що кождий Українець, який брав участь в орґанізації галицько-української держави і в її оборонній війні проти Польщі, тим самим допустився **злочину проти польської держави.** На сій основі ставить Польща перед суд українських політичних діячів, урядовців і жовнірів галицько-української держави. Сі процеси досі не перевелися.

Юстифікації, інтернування, засуди мають за ціль доразово винищити як найбільшу скількість свідомого українського елементу, передовсім інтеліґенції.

Дальше нищення має відбуватися при помочі понижування, упосліджування і переслідування українського населення, позбавлювання його національних політичних, і громадянських прав, унеможливлювання йому господарського істнування.

Позбавлення українського населення національних прав має унеможливити також розвиток української культури.

Польща хоче довести українське населення до духового і матеріяльного занепаду, до такого стану, в якім українська державна думка стала би абсолютною неможливістю.

В ряді способів, яких уживає Польща до осягнення сеї цілі, особливе місце займає **польська кольонізація Галичини.**

Через те, що українські шляхотські роди під Польщею в части були винищені а в части спольщилися, велика земельна власність в українській Галичині опинилася переважно в **польських руках.**

Тенденція аґрарного розвитку від XIX. століття йде в тім

напрямі, що велика земельна власність зникає в користь селянської (середної і малої) земельної власности.

В українській Галичині, в нормальних політичних відносинах, ся тенденція проявилася би тим, що велика земельна власність чи шляхом приватної ініціятиви, чи шляхом аґрарного законодавства[1] перейшла би в руки місцевого, отже українського селянства.

Проти сеї тенденції стала польська політика в Галичині. Вона проголосила прінціп, що велика земельна власність в українській Галичині є польська (бо знаходиться наслідком конфіскат і даровизни польських королів, отже наслідком політики завойовника, в польських руках) і не сміє перейти в українські руки, себто в руки місцевого селянства. Вона повинна служити не цілям аґрарної реформи, тільки цілям **кольонізації української Галичини польським елєментом зпоза границь української Галичини.** Ся кольонізація повинна йти в тім напрямі, щоби на місце великої земельної власности повстали оселі економічно сильних польських селям, спроваджених сюди з Польщі.

Кінцевим вислідом сеї політики має бути се, що українська Галичина буде засіяна великим числом польських сіл, які в звязку зі спольщеними містами відберуть її характер суцільної української національної території і нададуть їй характер території національно мішаної. Таким чином український нарід втратив би підставу змагань до незалежности і суцільну національну територію.

Крім того ся польська кольонізація має сконсумувати всю землю, яка може служити для цілей аґрарної реформи в користь місцевого населення. Таким чином українському селянству, яке такої реформи конче потребує, має відобратися раз на все можливість економічного розвитку шляхом земельної реформи і засудити його на павперизацію і пролетаризацію.

Від коли Польща заняла Галичину, **польська кольонізація Галичини стала предметом аґрарного законодавства та аґрарної політики держави.**

Польські земельні закони з 10. липня 1919 і 15. липня 1920 віддають весь оборот землею в руки держави. Держава має право вивласнювати велику земельну власність і творити з неї селянські

---

[1] Як се рішав земельний закон Української Національної Ради з 14 квітня 1919.

господарства. Право до набування землі мають **тільки громадяни польської держави, а першенство мають інваліди і жовніри польської армії.**

На основі сих земельних законів Польща приступила до переведення земельної реформи, **починаючи її від Галичини** й далі на схід положених українських земель, які заняла вона на основі ризького договору.

Вже через те, що на основі земельних законів право до набування землі мають тільки польські громадяни, **український селянин в Галичині не може набути землі**, бо він не є громадянином Польщі і маючи національну свідомість, не хоче себе заявити громадянином Польщі.

Та зрештою навіть се йому не помогло би, бо першенство при набуванню землі мають інваліди і жовніри польської армії, а український селянин в польській армії не служив, — навпаки, він в українській армії обороняв свою рідну землю перед польським наїздом.

Так на основі польських земельних законів, безправно примінюваних в окупованій Галичині, переводиться тут масова польська кольонізація. Коли зважимо, що навіть проєкт статута для Галичини містив **виразну заборону кольонізації краю елементом зпоза його границь** (арт. 9) і постанову, **що земельне законодавство належить до компетенції сойму Галичини** (арт. 12), то зрозуміємо, чому польське правительство так поспішно кольонізує Галичину польським елементом зпоза її границь. Заки держави антанти, виконуючи свої суверенні права, видадуть дефінітивне рішення про долю Галичини, Польща хоче поставити їх **перед довершений факт** скольонізуванням Галичини польським елементом, щоби могла сказати, що Галичина не є чисто український край.

## 5. Що ждало би Галичину під Польщею?

Відповідь на се питання випливає з історичного відношення Польщі до Галичини.

Від початків історії Польща змагала до опанування Галичини. А що якийсь край можна опанувати тільки тоді, коли знищиться в нім елементи, які є носителями ідеї його державної незалежности, то Польща, завоювавши Галичину, старалася всіми способами винищити в ній ті українські елементи, які були носителями української державної думки.

В теперішних демократичних часах носителями державної думки являються народні маси, отже **ціла нація.**

**Тому, коли б Галичина остала під Польщею чи на основі мандату, чи на основі прилучення її до Польщі, — Польща буде старатися винищити в ній все українське населення.**

Коли Поляки під Австрією находили способи продовжати супроти українського народу Галичини ту політику винищування, яку вела давна польська держава; коли сучасна Польща, занявши Галичину з припоручення Найвищої Ради, всупереч всім поняттям міжнародного права брутально топче права українського народу і всіми способами, якими розпоряджає державна власть, вивищує його, — то можна собі уявити, як виглядав би режім винищування українського народу в Галичині, коли б вона опинилася в якій небудь формі під Польщею.

Політика давної Польщі супроти Галичини, політика Поляків супроти українського народу в Галичині під Австрією та вкінці передовсім теперішний польський окупаційний режім в Галичині ясно вказують способи, якими Польща, діставши Галичину, старалася би осягнути свою ціль; **винищення українського населення і спольщення сього історичного українського краю.**

Така доля жде Галичину на випадок прилучення її до Польщі, незалежно від форми, в якій се наступило би, і від прав, які Польща була би примушена державами антанти запоручити українському народови.

Коли Поляки під Австрією знаходили способи основні закони австрійської конституції проломлювати в користь свого панування над українським народом; коли Польща, як военний окупант Галичини, не маючи в ній правної власти, уживає вище описаних способів для винищення українського населення; — то що перешкодило би їй винищувати українське населення тоді, коли Галичина була би їй правно віддана! Всі запоруки були би безвартним „листом паперу“, який Польща безцеремонно і брутально передерла би.

Тепер, коли Галичина не є частю Польщі, ніякий протест і апелі законного українського правительства Галичини до держав антанти не змогли ані на дрібку змякшити страшного польського окупаційного режіму!

А коли б Галичина була віддана Польщі, голос винищуваного українського народу навіть не дійшов би до цивілізованого світа. Польща здавила би його у своїх границях тюрмою і шибеницею.

При сім треба взяти на увагу також **соціяльні і економічні** відносини, які тоді запанували би в Галичині. Звязана з такою фінансово зруйнованою державою, як Польща, — позбавлена всякої опіки, а навпаки визискувана Польщею, — руйнована національною боротьбою — Галичина стала би краєм найстрашнійшої нужди населення і вульканом грізних соціяльних рухів, одним словом, національним і соціяльним Балканом в середині Европи.

Очевидно, що з приналежністю до Польщі український нарід Галичини ніколи не погодився би і боронився би перед винищенням усіми способами.

Тепер український нарід терпеливо зносить польський окупаційний режім, сподіваючися, що наслідком акції леґального українського представництва Галичини перед державами антанти Галичина швидко відзискає свободу і незалежність.

Та коли б ся надія завела і Галичина дісталася би під Польщу, український нарід не стерпить над собою польського ярма.

Коли польський гнет над українським народом під Австрією довів до того, що від української кулі згинув намісник Галичини ґраф Андрій Потоцький (1908) то можна собі уявити, до яких актів самооборони буде доведений український нарід під безпосереднім гнетом польської держави.

При тім треба мати на увазі, **що політичний уклад Східної Европи далеко ще нерішений.** Швидше чи пізнійше 40-міліоновий український нарід стане поважною політичною силою. До сеї політичної сили апелюватимуть галицькі Українці, винищувані Польщею. Що се значить, сього вчить історія національних рухів на Балкані, в Австро-Угорщині і в Росії.

Польща, анектуючи українські білоруські і литовські землі готовить не тільки собі долю Австро-Угорщини, але також Европі нову світову війну.

---

# III.

# Полагодження галицького питання.

## Утворення незалежної Галицької Республики.

Історія і теперішний національний характер Галичини не оставляють ніякого сумніву, що Галичина є український край[1] та що українське населення сього краю, як переважаюча більшість, згідно з правом самовизначення, має повне право рішати про долю краю.

Законна репрезентація українського народу Галичини, Українська Національна Рада, виконуючи волю українського народу, проголосила і зорґанізувала Галичину як незалежну державу під назвою Західно-Української Народної Республики.

---

[1] Навіть на основі австрійської урядової статистики, переводженої польськими властями, населення Східної, себто властивої історичної української Галичини числило 58,9% Українців (в австрійській і польській термінольоґії „Русинів“), 39,8% Поляків, 1,2% Німців і 0,1% инших.

Підставою сього обчислення був факт, чи хтось уживає української, польської, німецької або иншої мови.

Відносно мале число Українців і велике число Поляків поясняється тим, що польські власти числили як Поляків богато Українців греко-католицької релиґії (особливо тих, що оставали на службі у польських роботодавців і мусіли говорити з ними по польськи), всіх Українців римо-католицької релиґії і всіх Жидів.

Та сама статистика, переведена по громадам, виказує що у 3,173 громадах краю (84,4%) більшість уживає української мови, а тільки в 352 громадах (9,3%) більшість уживає польської мови.

Близший до дійсности образ національних відносин в українській Галичині дає віроісповідна статистика, яка виказує 61,7% греко-католиків, 25,3% римо-католиків, 12,4% Жидів і 0,7% инших. Одначе і ся статистика не відповідає дійсности, бо коли всі греко-католики (61,7% населення) є Українці, то між римо-католиками (25,3% населення) є не тільки Поляки, але також Українці, Німці і инші.

На основі статистичних студій проф. Д-ра Степана Томашівського, який обробив всі урядові списи населення і всі инші етноґрафічні матеріяли, національний склад населення української Галичини представляється так: 74,4% Українців, 12,3% Жидів, 12,1% Поляків, 1,2% Німців.

Українська Національна Рада від першого дня свого істнування простягнула руку до згоди національним меншостям Галичини — Полякам і Жидам, запоручаючи їм репрезентацію в законодатнім і в виконуючім орґані державної власти та закликаючи їх до спільної праці для добра новоутвореної держави.

А саме: деклярація Української Національної Ради з 19. жовтня 1918, тимчасовий основний закон з 13. падолиста 1918 і виборчий закон до сойму Західно-Української Народної Републики з 15. квітня 1919, — всі вони забезпечували Полякам і Жидам рівні права.

З огляду на се, що держави антанти, яким Австрія передала права суверенности в українській Галичині, трактують її як окрему міжнародну одиницю, Українська Національна Рада в імени українського народу як великої більшости населення Галичини предкладає полагодження галицького питання через **утворення незалежної Галицької Републики**, якої суверенність булаби запоручена державами антанти і Союзом Народів.

Таким чином реактивованоби історичну Галицьку Державу.

Як показує проєкт „Основ державного устрою Галицької Републики“ [1], вироблений українським правительством Галичини і предложений державам антанти і Союзови Народів, — Галицька Република малаби бути державою, в якій, на взорець Швайцарії, всі три головні народи, Українці, Поляки і Жиди, малиби повну рівноправність.

Провідні лінії сього проєкту такі:

**Форма держави:** Република є законодатним орґаном, утвореним на демократичній основі загального виборчого права і з виконуючим орґаном, утвореним на основі парляментарної відповідальности.

**Голова держави:** Президент Републики, вибираний на місіть літ загальним, рівним, безпосереднім і тайним голосуванням.

**Законодатний орґан держави:** Державна Рада, вибирана на пять літ на основі загального, рівного, безпосередного, тайного і пропорціонального виборчого права, без ріжниці пола.

Кождий з трьох головних народів держави: Українці, Поляки і Жиди, творять окреме виборче тіло, так, що національні конфлікти при виборах виключені, бо число посольських місць для кождого з тих трьох народів відповідає його чисельному відношенню.

[1] Диви: Додаток.

Президія Державної Ради складається з президента і чотирох віцепрезидентів. Президент має бути Українець. Між віцепрезидентами має бути що-найменше один Поляк і один Жид.

**Виконуючий орган держави:** Кабінет міністрів, іменований президентом Републики на основах парляментарної відповідальности. Національний склад кабінету міністрів має відповідати національному відношенню населення держави.

Так само при обсаджуванню всіх державних урядів має бути узгляднене національне відношення населення держави.

**Урядова мова держави:** Внутрішньою урядовою мовою (себто мовою у зносинах державних властней між собою) є мова українська. Зате внішною урядовою мовою (себто мовою у зносинах між державними властями і населенням) є мови трьох головних народів держави: українська, польська і жидівська.

Кождий урядовець обовязаний знати що найменше дві з сих мов.

**Школи в державі:** Держава обовязана закладати школи таким способом, щоби кождий з трьох головних народів держави мав свою національну школу.

**Національні меншости:** Инші національні ґрупи мають також мати забезпечену можливість національного розвитку.

**Рівність усіх громадян держави:** Всі громадяне держави, без ріжниці національности і віроісповідання, користуються рівними правами.

Се коротке представлення проєктованих основ державного устрою Галицької Републики вистарчає, щоби показати, що український нарід, який як більшість населення краю має безперечне право рішати про його долю, через своє леґальне правительство маніфестує, що він бажає свободи і рівности всего населення Галичини і хоче спільно з иншими народами краю працювати для загального добра краю.

Простір української Галичини (55,300 км$^2$), число населення краю (5,450.000), його природні богацтва (плодюча земля, ліси, нафта, сіль, поташ, вугіль і т. д.), дають йому всі умови розвитку як самостійної держави.

Утворення Галицької Републики вказане також з огляду на відносини на Сході Европи. Вона усунулаби ті конфлікти, які доси істнували між Польщею й Росією та запевнилаби політичну рівновагу на Сході Европи.

Галицька Республика малаби також велике політичне, культурне і господарське міжнародне значіння як міст між Заходом і Сходом Европи.

Коли віддання української Галичини в якій небудь формі під Польщу означалоби поневолення і загибель української більшости краю, безнастанну національну боротьбу в краю, господарську руїну краю і міжнародні конфлікти, — то утворення Галицької Републики означає триюмф Справедливости і Права для українського народу Галичини, свободу і рівноправність всіх трьох головних народів краю, запоруку його внутрішнього спокою і розвитку та міжнародну рівновагу.

Таке рішення галицького питання предкладає репрезентація українського народу Галичини.

**Від держав антанти, які** в рішенню з 25. червня 1919 **обіцяли Галичині виконання права самовизначення,** залежить, чи Галичина як незалежна Галицька Република зможе в спокою працювати для добра свого населення та для світового мира на Сході Европи, чи під польским пануванням в якій небудь формі має стати гробом для української більшости краю, ареною щораз завзятійшої національної боротьби, руїною і жерелом міжнародних конфліктів.

Тільки утворення незалежної Галицької Републики свобідних народів, якої незалежність буде запоручена державами антанти, є в силі доконати великого діла Права і Справедливости для українського народу Галичини і мира на пограничю між Західною і Східною Европою.

Такого рішення справи жде від держав антанти Українська Національна Рада Галичини.

---

# ДОДАТОК

---

## ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ГАЛИЦЬКОЇ РЕПУБЛИКИ

Проєкт предложений
Українською Національною Радою Східної Галичини
державам Антанти,
30. квітня 1921 р.

---

# Основи державного устрою Галицької Республики.

## I. Державна суверенність.

### Артикул 1.

Галицька Република є независимою і суверенною державою. Права суверенности у сій державі належать до загалу її горожан.

## II. Державна територія.

### Артикул 2.

Державна територія Галицької Републики покривається від сходу, півночі і полудня з границями бувшого австрійського краю Галичини та простягається на захід, українською етноґрафічною областю аж до Перемишля (включно), так що від Перемишля аж по Сянік творить ріка Сян західну границю та лупківська залізниця разом з сумежною Лемківщиною остає на території Галицької Републики.

До державної території Галицкої Републики увійдуть також ті етноґрафичні українські области давної австро-угорської монархії, котрі їй приділять великі держави антанти.

## III. Державні народности.

### Артикул 3.

В Галицькій Републиці узнається отсі три головні народности: українська, далі польська і жидівська. Вони користуються рівними правами на области публичного життя. Прочі народности в державі творять національні меншости, та їх права і охорону запоручує конституція.

## IV. Форма правління.

### Артикул 4.

Галицька Република є правною державою з републиканською формою правління. Її ціллю є загальний так моральний як і матеріяльний добробут її горожан. На сих основах спирається устрій держави.

## V. Загальні права горожан держави.

### Артикул 5.

Галицька Република запоручує отсі права своїм горожанам:

1. Загальне право галицького державного горожанства.

Аж до уладження справи горожанства Галицької Републики дорогою закона, виконують право горожанства в Галицькій Републиці ті особи, котрі на території цеї держави мали право горожанства по обовязуючим на сій території законам в дні, 1. падолиста 1918 р., — відтак уроджені по 1. падолиста 1918 правесні та неправесні діти сих горожан, — та ті особи — чужинці женського пола, що після 1. падолиста 1918, заключили правно важні подружжя з мущинами, які в дні 1. падолиста 1918 р., мали на території цеї держави право горожанства.

2. Супроти держави і її законів є всі горожане держави рівні.

3. Державні уряди приступні всім горожанам держави.

4. Кождий горожанин держави має свобідне право побуту і розпорядживання своїм майном.

5. Кождий горожанин держави має право свобідного заробкування під законними условинами, в цілій области держави, як також вибрати свій завід і до него виобразуватися.

6. Всяке обмеження особистої свободи горожан держави, недозволене. Тим самим недопустиме є в державі ніяке невільництво а так само якінебудь примусові роботи або данини на користь приватних осіб чи спілок. Примусові чинитьби на користь держави допустимі, лиш на підставі виразних постанов законів.

Приарештування горожанина держави через орґани прилюдної безпеки може наступити лиш в случаях предвиджених в законах.

7. Право свободи і супокою у власній хаті, ненарушиме. Домашні ревізії через державні орґани можливі лиш в случаях предвиджених в законах.

8. Тайна листів і прочих переписок, ненарушима. Забрати можуть листи та переписку лиш державні орґани в разі правного заарештовання або домашної ревізії; в часі війни або на підставі судового приказу по думці обовязуючих законних постанов.

9. Горожане держави мають право уладжувати збори та засновувати товариства. Виконання сих прав буде управильнене окремими законами.

10. Кождий горожанин має право висказувати прилюдно свої гадки та погляди за поміччю слова, письма, друку, чи представлення в образах, як далеко отсе допускають закони. Преса не буде піддана під цензуру або обмежена системою концесійною. Адміністративні заборони почтового перевозу, не можуть відноситися до часописей видаваних в краю.

11. Кождий горожанин держави має повне право свободи віроісповидання.

Користування горожанськими політичними правами є зовсім независиме від віроісповідання, — а державно-горожанські права ні обовязки, не можуть бути нарушувані через віроісповідання.

Ніякий горожанин держави не може бути приневолений до яких небудь (данин) чинитьб на инші віроісповідні інституції і потреби.

Горожане приналежні до одного і того самого віроісповідання, творять окрему цілість, яка управляє своїми внутрішними віроісповідними справами са-

мостійно і завідує своїми урядженнями, фундаціями і фондами, призначеними на ціли віроісповідні і добродійні.

Але зовнішні правні відносини тих віроісповідних цілостей управильнюють загальні державні закони.

12. Всяка наука є вільна, коли не загрожує істнованню держави та не спинює осягнення її ціли.

Кождий горожанин держави має право на образовання в школах народних, середних, гуманістичних як і фахових, як також на університеті та в инших вищих школах.

Наука в народних школах є обовязкова.

Кождий горожанин управнений устроювати наукові і виховавчі заведення, оскільки викаже законним способом уздібнення до сего. Верховна управа шкільної науки і надзір над всіми школами і виховавчими заведеннями, приналежить державі.

Домашна наука не підлягає ограниченню.

## VI. Державна Рада.

### Артикул 6.

Законодатну власть в Галицькій Републиці виконує весь її нарід через своє заступництво, вибране на підставі загального, без ріжниці пола, рівного, безпосередного, тайного і пропорціонального виборчого права. Отсе заступництво, є Державною Радою Галицької Републики та її законам підлягають всі горожане держави.

### Артикул 7.

До компетенції Державної Ради як тіла законодатного належать всі справи, що відносяться до держави як такої, до области держави та до горожан держави, як також справи договорів з иншими державами та ратифікація постанов про війну і мир.

### Артикул 8.

Державна Рада виявляє також волю народу одвітними заявами, та виконує право контролі цілої адміністрації (управи) держави.

### Артикул 9.

Вибори послів до Державної Ради відбуваються на пятилітний період, окремо по народностям, то значить українська народність а так само польська та жидівська, вибирають кожда окремо своїх послів а національні меншости всі разом.

Чисельний розділ посольських мандатів між народности має бути переведений ординацією виборчою, у пропорціональнім відношенню числа кождої народности до загального числа населення держави.

### Артикул 10.

Нововибрана Державна Рада вибирає з поміж послів Президента Державної Ради і 4 — ох віцепрезидентів. Президент Державної Ради має бути української народности. Що найменше один віцепрезидент мусить бути польської і один жидівської народности.

## VII. Президент Держави.

### Артикул 11.

На чолі Галицької Републики стоїть Президент Держави, вибраний цілим народом Галицької Републики на 6 років, на підставі осібної ординації виборчої, — загальним, без ріжниці пола, рівним, безпосередним і тайним правом голосовання.

### Артикул 12.

Президент Републики обнимає по виборі віддану йому народом власть і складає Державній Раді на руки її Президента святочну присягу, що буде виконувати вложений на него найвищий уряд держави совісно, з посвятою та згідно з верховною волею народу, виявленою державними законами.

### Артикул 13.

Президент Галицької Републики заступає державу по думці обовязуючих законів держави.

Він іменує державних міністрів, котрих число означує Державна Рада; приймає димісію міністрів і відкликає їх з уряду; він є найвищим командантом державної армії та іменує військових командантів і шефів як також військових старшин; він заключає договори з иншими державами за згодою Державної Ради та вирішує разом з Радою державних міністрів про війну і мир, предкладаючи таку постанову безпроволочно до ратифікації Державній Раді.

### Артикул 14.

Президент Галицької Републики скликує Державну Раду, відрочує і розвязує її в разі потреби. Він санкціонує закони постановлені Державною Радою.

Його одобрююче чи відмовне вирішення має запасти найдальше до 30 — ти днів по предложенню ухваленого Державною Радою закона до санкції.

Вразі відмовлення санкції, відходить справа безпроволочно знов під обради Державної Ради та коли в Державній Раді дві третині важно відданих голосів заявляться без зміни за тим самим законом, то ухвалений закон без санкції одержує загально обовязуючу силу закона.

### Артикул 15.

До Президента Републики належить також іменування шефів державних властей; іменування урядовців низших степенів — виконують приналежні міністри.

### Артикул 16.

Президент Републики має право аболіції карно-судового поступовання, зменшення кари та цілковитого помилування.

### Артикул 17.

Президент Републики підписує державні акти при спільнім підписі кождого акту одвічальним міністром.

## VIII. Державна Міністерія.

### Артикул 18.

Президент Републики виконує волю всего народу держави, виявлену в законах, через одвічальних міністрів і підвласних їм урядовців.

Державна міністерія провадить всі уряди держави, переводить в життя закони ухвалені Державною Радою та видає вказані розпорядження в ціли виконання державних законів.

### Артикул 19.

Державна міністерія складається з президента міністрів і державних міністрів для поодиноких ресортів, котрих число після потреби означує Державна Рада.

### Артикул 20.

Президента міністрів і державних міністрів іменує Президент Републики та вони складають в його руки присягу: совісного виконування законів держави та береження загального добра горожан держави.

### Артикул 21.

Президент міністрів і всі державні міністри є одвічальні перед Державною Радою за всі чинности їх урядовання та за невиконування законних обовязків або нарушення установ — законів держави судить їх осібний трибунал державний, на внесення Державної Ради, котре мусить запасти двома третинами голосів при участи більше як половини всіх послів.

## IX. Національні права.

### Артикул 22.

Школи народні і середні мають бути зорґанізовані в міру потреби, з окрема для всіх трьох головних народностей та наука в сих школах мається подавати у матірній мові учеників, що побирають науку в тих школах.

Горожане національних меншостей можуть учитися у всіх школах після вільного вибору. По можности належить в міру потреби також і для національних меншостей устроїти народні і середні школи.

Устрій університетів та инших вищих наукових заведень, для всіх доступних, уладжують осібні закони.

### Артикул 23.

Внутрішною мовою урядовою всіх державних урядів Ґалицької Републики є мова українська.

Зовнішними мовами урядовими в Ґалицькій Републиці, в устних і письменних зносинах, є мови: українська, далі польська і жидівська. Горожане держави, корпорації і інституції одержують від властей і урядів, на внесені письма відповіди в одній із згаданих мов, залежно від сего, в якій мові внесено письмо.

Уступом першим цего артикулу не нарушується права автономних властей, установляти для себе иншу внутрішну мову урядову, то значить польську або жидівську.

### Артикул 24.

Урядові розправи і списування протоколів мають ся вести в одній із згаданих мов, після народности особи, що бере участь в розправі.

### Артикул 25.

Закони, урядові розпорядження і урядові прилюдні оповіщення мають бути виготовлені в згаданих трьох мовах.

### Артикул 26.

Мови національних меншостей мають бути узгляднені по змозі і в міру дійсної потреби.

### Артикул 27.

Іменовання членів державної міністерії доконується на підставі національного ключа, то значить, у відношенню числа населення народностей до загального числа населення держави.

### Артикул 28.

Також при обсаджуванню всяких инших урядових місць, належить узгляднювати національне відношення населення держави.

### Артикул 29.

Урядниками і службовниками у Галицькій Републиці можуть бути іменовані лиш горожане держави, що володіють що найменше двома мовами національностей держави.

Всі урядовці і службовики держави складають присягу на вірність Галицькій Републиці і на совісне виконування обовязків, вложених на них державними законами.

## X. Судівництво.

### Артикул 30.

Всяке судівництво в державі виконується в імени Галицької Републики. Вироки і оречення видається в імени Галицької Републики.

### Артикул 31.

Судії є у виконуванню свого уряду самостійні і независимі.

Суди не мають права розпізнавати важности належно оповіщених законів, але мають право вирішувати про важність розпоряджень, в законнім тоці інстанцій.

### Артикул 32.

Розправи перед вирішуючим судом, в справах цивільних і карних, є устні і прилюдні.

### Артикул 33.

Державу і її судових урядовців мож по причині нарушення права у виконуванню урядової діяльности сих урядовців, запозивати перед судом. Отсе поступовання має бути управильнене окремим законом.

## XI. Адміністрація.

### Артикул 34.

Виконування адміністраційного права належить до властей адміністраційних.

Вони є обовязані у своїм урядованню придержуватися обовязуючих законів, а не є звязані ніякими розпорядками ані інструкціями, що незгідні з постановами законів державн.

### Артикул 35.

Орґанізація і компетенція державних адміністраційних властей та автономних властей, мають бути означені окремим законом.

### Артикул 36.

Державу і її адміністраційних урядовців мож по причині нарушення права у виконуванню урядової діяльности тих урядовців позивати перед судом. Отсе поступовання буде управильнене окремим законом.

### Артикул 37.

Зажалення горожан держави з причини нарушення запоручених їм державною конституцією політичних прав, вирішувати буде Трибунал Адміністраційний, коли справа остаточно вже перейшла всі адміністраційні інстанції.

## XII. Оружна сила.

### Артикул 38.

Галицька Република удержує для охорони держави і її границь правильно зорґанізовану армію, в разі потреби, на основі обовязкової військової служби.

Частини цеї оружної сили мож, коли прилюдна безпека і лад в державі є загрожені, ужити на приказ Президента Републики, до привернення спокою і ладу у внутрі державпи.

---

# Переходові постанови дотично конституування незалежної Галицької Републики.

## Артикул 39.

В ціли впровадження в життя постанови великих держав антанти про утворення незалежної Галицької Держави на основі принятої для неї, як висше, орґанізації, твориться **„Міжкоаліційну Комісію для Галицької Держави“**, до якої великі держави антанти висилають по одному представникови.

## Артикул 40.

Задля переведення повисшого завдання та уможливлення співділання місцевому населенню, має так утворена Комісія право покликати до життя **„Адміністраційну Раду“**, до котрої від українського населення виделеґує Українська Національна Рада Східної Галичини 7-ох представників, польське населення через свою центральну політичну орґанізацію 3-ох, а жидівське населення через свою центральну політичну орґанізацію 2-ох представників.

Адміністраційна Рада стоїть під протекторатом Міжкоаліційної Комісії для Галицької Держави.

## Артикул 41.

Міжкоаліційна Комісія для Галицької Держави передасть негайно Адміністраційній Раді на місци: всю політичну та мілітарну владу на території Галицької Републики, котра тим самим одержує право установляти урядників, обняти у свій заряд краєві і державні фонди та стягати податки — як також право екзекутиви для своїх заряджень, яке може виконати чи то при помочі місцевих орґанів безпечности, чи — то при ужиттю мілітарних сил, зорґанізованих з місцевого населення.

## Артикул 42.

Правом і обовязком Адміністраційної Ради є:

а) найдальше протягом 3. місяців числячи від дня перейму адміністрації, перевести предвиджений в повисшім орґанізаційнім статуті вибір „Державної Ради“;

б) протягом дальших шість тижнів перевести предвиджений в тім же статуті вибір першого „Президента Републики“;

в) найдальше до 14-ти днів, числячи від дня вибору Президента Републики скликати Державну Раду на її перше засідання, на якім провід обійме найстарший віком і на якім Президент Републики зложить предвиджену в орґанізаційнім статуті присягу.

Сейчас по зложенню присяги Президентом Републики і повідомленню про утворення ним „Державної міністерії“, — Адміністраційна Рада зложить свої повновласти в руки Міжкоаліційної Комісії для Галицької Держави, та передасть адміністрацію враз із краєвими і державними фондами Галицької Републики в руки її Президента і уважати ме своє завдання за скінчене.

---